

Rafał MALINOWSKI, Dariusz ŁUBKOWSKI

e-mail: r.malinowski@impib.pl

Instytut Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników, Toruń

Badania wpływu temperatury i czasu suszenia na wybrane właściwości polilaktydu (PLA)

Wstęp

Jednym z głównych polimerów biodegradowalnych, dla którego opracowuje się nowe technologie i aplikacje jest polilaktyd (PLA) [1–4]. Nie jest on jednak nowym polimerem, ponieważ znany był już w latach 30. XX wieku, a od lat 50. jest on wykorzystywany m.in. w medycynie oraz inżynierii tkankowej. Postęp technologiczny oraz opracowywanie nowych metod wytwarzania tego polimeru przyczyniły się do wzrostu jego masowej produkcji [5]. Jednocześnie stopniowy spadek jego ceny i coraz łatwiejsza dostępność spowodowały, że polimer ten znalazł również zastosowanie w masowej produkcji wytworów codziennego użytku np. opakowań.

Polimer ten wykazuje wiele zalet, głównie takich, jak: łatwość przetwarzania przy użyciu znanych maszyn, urządzeń i technologii, biodegradowalność oraz szerokie możliwości aplikacyjne. Jego wadami są natomiast sztywność, kruchość oraz łatwość sorpcji wilgoci, przez co, w celu zapobiegnięcia jego degradacji, musi być on przed przetworzeniem suszony. Ilość możliwej do zaabsorbowania wilgoci zależy m.in. od struktury morfologicznej PLA, którego mery mogą wykazywać różną chiralność.

W związku z obecnymi w monomerze PLA tj. w laktydzie (LA) dwoma centrami chiralności, podczas prowadzenia procesu jego polimeryzacji, można otrzymać PLA o różnych właściwościach. Zależą one głównie od mechanizmu, według którego przebiega polimeryzacja oraz od struktury stereochemicznej LA biorącego udział w tej polimeryzacji. Wprowadzenie do łańcucha polimerowego PLA merów o odmiennej chiralności (L i D) zmniejsza jego zdolność do krystalizacji. Powoduje to jednocześnie zwiększenie możliwości sorpcji wilgoci w PLA, co ułatwia również proces degradacji tego polimeru [6].

Enancjomery L(+)-PLA lub D(-)-PLA charakteryzują się dużą wytrzymałością na rozciąganie (60 MPa) i małym wydłużeniem względnym przy zerwaniu (3%). Mają takie same wartości temperatury zeszklenia (65°C) i topnienia (160÷170°C). Ponadto charakteryzują się dużym stopniem krystaliczności (do 60%) oraz gęstością (1,2÷1,3 g/cm³). Wraz ze wzrostem stopnia racemizacji PLA następują istotne zmiany we właściwościach tego polimeru. Racemat (L,D PLA) ma gorsze właściwości mechaniczne, mniejszą temperaturę zeszklenia (57°C) od enancjomerów L(+)-PLA i D(-)-PLA, a także jest amorficzny i szybciej ulega procesowi biodegradacji [7].

PLA może być poddawany wielokrotnemu przetwarzaniu, tym bardziej, że jest to tworzywo drogą, a jego światowa zdolność produkcyjna jest stosunkowo niewielka. Jednym z najistotniejszych etapów w procesie jego przetwarzania jest etap suszenia [8, 9]. Dodatkowo recykling materiałowy PLA może być szczególnie korzystny zwłaszcza w produkcji wytworów termoformowanych, gdzie występuje znaczna ilość odpadów.

Cel i zakres pracy

Celem pracy było zbadanie wpływu temperatury i czasu suszenia PLA na jego wybrane właściwości. Zakres pracy obejmował przeprowadzenie badań suszenia PLA w różnych temperaturach, wykonanie badań krystalizacji izotermicznej i oznaczenia entalpii topnienia próbek po krystalizacji izotermicznej oraz przeprowadzenie badań masowego wskaźnika szybkości płynięcia (MFR).

Materiał badawczy

Jako materiał badawczy zastosowano polilaktyd (L, D PLA) typ 2002D (NatureWorks LLC, USA) o średniej masie cząsteczkowej

$M = 79\,000$, zawierający 96,5% merów L i 3,5% merów D, przeznaczony do wytwarzania – w procesie termoformowania – sztywnych folii.

Metodyka badań

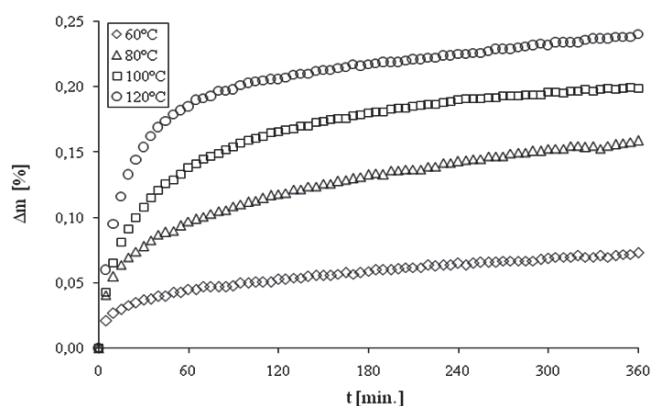
Badania suszenia granulatu PLA wykonano przy użyciu wago-suszarki RADWAG MAX 50/1 (RADWAG, Polska). Badania prowadzono w czasie 6 godzin w następujących temperaturach: 60, 80, 100, 120°C. W czasie suszenia polimeru w danej temperaturze rejestrowano procentowy ubytek wilgoci (Δm) w odstępach czasowych co 5 minut.

Badania metodą skaningowej kalorymetrii różnicowej (DSC) wykonano na aparacie TA 2920 (TA Instruments, USA). Badania krystalizacji izotermicznej prowadzono w temperaturach: 85, 100, 115, 130°C do momentu pojawienia się amplitudy piku – nie dłużej jednak niż w czasie 8 godzin. Połórkowy czas krystalizacji ($t_{1/2}$) został wyznaczony na podstawie pola powierzchni pod krzywą krystalizacji izotermicznej, w oparciu o procedury obliczeniowe firmowego oprogramowania aparatu. Termogramy DSC próbek badawczych po krystalizacji izotermicznej wykonano w atmosferze azotu, w zakresie temperatur od 30 do 190°C, ze stałą prędkością ogrzewania równą 10°C/min.

Badania masowego wskaźnika szybkości płynięcia (MFR) wykonano zgodnie z normą PN EN ISO 1133:2006 przy użyciu plastomeru kapilarnego typu LMI 4003 (Dynisco, Niemcy). Badania MFR prowadzono dla PLA suszonego w temperaturze 75°C, a próbki do oznaczeń tego wskaźnika pobierano w odstępach czasowych co 15 minut, przy czym ostatnią próbkę pobrano po czasie 6 godzin.

Wyniki badań i dyskusja

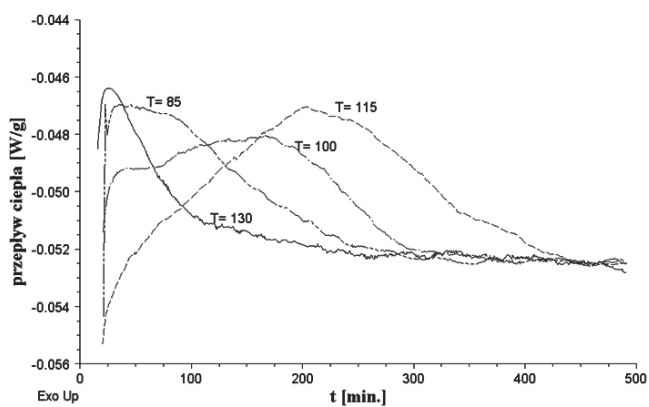
Zmiany procentowego ubytku wilgoci (Δm) w czasie (t) suszenia PLA przedstawiono na rys. 1. Z przeprowadzonych badań wynika, że największe zmiany ubytku wilgoci zachodzą w ciągu pierwszej godziny suszenia PLA. Dalsze suszenie tego polimeru w mniejszym stopniu wpływa na ubytek wilgoci. Może być to związane z zachodzeniem innych procesów prowadzących do zmian w strukturze polimeru, a tym samym do utrudnienia desorpcji wilgoci z PLA. Otrzymane wyniki badań wskazują również, że wraz ze wzrostem temperatury suszenia następuje wzrost ubytku wilgoci. Największy ubytek wilgoci zaobserwowano w przypadku suszenia PLA w temperaturze 120°C oraz przy maksymalnym czasie suszenia równym 6 godzin. Dla tych parametrów maksymalny ubytek wilgoci wyniósł 0,24%.

Rys. 1. Zależność ubytku wilgoci (Δm) od czasu (t) suszenia PLA

Temperatura suszenia PLA – szczególnie w zakresie od 100 do 120°C – może istotnie wpływać na strukturę morfologiczną tego polimeru. Z uwagi na ten fakt, wykonano także badania procesu krystalizacji PLA w warunkach izotermicznych.

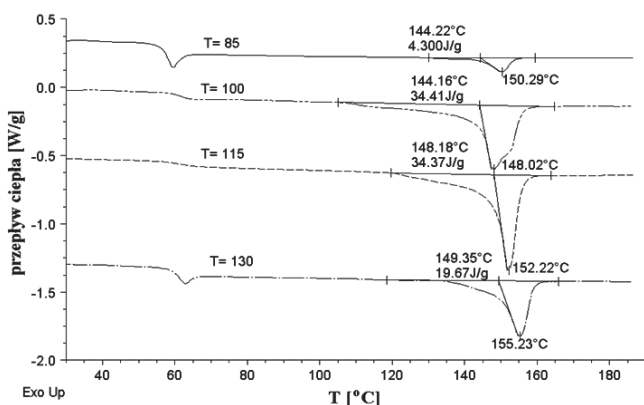
Na podstawie otrzymanych wyników badań pokazanych na rys. 2 można stwierdzić, że największą szybkość krystalizacji PLA wykazuje w temperaturach 100 oraz 115°C. Krótszy połowkowy czas krystalizacji ($t_{1/2} = 156$ min.) próbki krystalizowanej w temperaturze 100°C wskazuje na to, iż proces ten zachodzi szybciej, niż w przypadku próbki krystalizowanej w temperaturze 115°C, dla której połowkowy czas krystalizacji jest znacznie dłuższy ($t_{1/2} = 227$ min).

Rys. 2. Zmiana ciepła w czasie izotermicznej krystalizacji próbek w różnych temperaturach

Różne wartości połowkowego czasu krystalizacji próbek, krystalizowanych izotermicznie w temperaturach 100 i 115°C (dla których występują zbliżone wartości entalpii topnienia), mogą wynikać z różnych szybkości wzrostu kryształitów oraz z różnej wielkości tych kryształitów. W temperaturze 100°C, w związku z większą szybkością nukleacji powstaje prawdopodobnie większa ilość drobnych kryształitów. W temperaturze 115°C, w związku z mniejszą szybkością nukleacji, powstaje prawdopodobnie mniejsza ilość kryształitów, ale za to o większych rozmiarach. Możliwość utworzenia struktury grubokryształicznej jest mniej korzystna ze względu na zmniejszoną przenikalność światła i zwiększony stopień zamglenia [10].

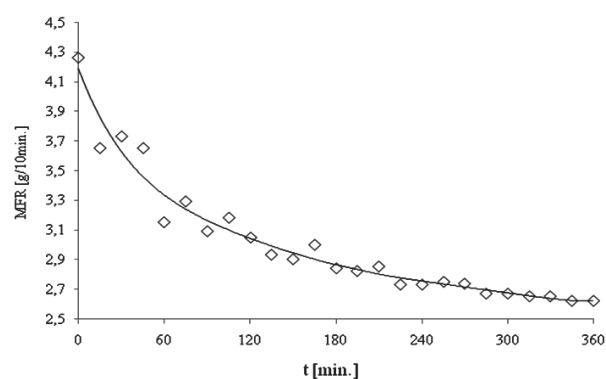
Na rys. 3 przedstawiono wyniki badań zmian entalpii topnienia próbek krystalizowanych izotermicznie w różnych temperaturach. Mniejsze wartości entalpii topnienia próbek krystalizowanych w temperaturach 85 i 130°C wskazują na mały stopień ich krystaliczności, co oznacza że procesy krystalizacji w tych temperaturach zachodzą wolniej niż w temperaturach 100 i 115°C. Dla obu temperatur, w których procesy krystalizacji zachodzą najszybciej, wartości entalpii topnienia są największe i wynoszą w obu przypadkach około 34 J/g. Na tej podstawie można oszacować maksymalny stopień krystaliczności badanej odmiany PLA. Przy założeniu, że entalpia topnienia 100% krystalicznego PLA wynosi około 110 J/g [11–14], to maksymalny stopień krystaliczności badanej próbki wynosi około 31%.

Rys. 3. Termogram DSC próbek PLA po izotermicznej krystalizacji

Otrzymana wartość stopnia krystaliczności badanej próbki jest o połowę mniejsza od największego stopnia krystaliczności, jaki można uzyskać dla PLA. Jest to związane z tym, że badana odmiana PLA zawiera 3,5% merów D, które zaburzają regularną budowę makrocząsteczki. Skutkiem tego są ograniczone możliwości rotacji łańcuchów polimerowych lub ich segmentów, a tym samym utrudniona jest orientacja tych łańcuchów.

Wykonane badania krystalizacji izotermicznej wskazują na to, że podczas suszenia PLA w zakresie temperatur od 100 do 115°C mogą zachodzić istotne zmiany w strukturze polimeru. W celu zapobiegnięcia lub ograniczenia zmian strukturalnych w PLA należy go suszyć w temperaturze poniżej 85°C. Czas suszenia PLA określono na podstawie otrzymanych wyników badań MFR próbek suszonych w różnym czasie (Rys. 4).

Rys. 4. Zależność masowego wskaźnika szybkości płynięcia (MFR) od czasu (t) suszenia PLA

Stwierdzono, że wskaźnik ten nie ulega istotnym zmianom po czasie suszenia, który wynosi co najmniej 4 godziny. Otrzymane wyniki badań MFR wskazują na to, że największe zmiany w wartości tego wskaźnika zachodzą w ciągu pierwszej godziny. Zmiany te korelują również z wynikami badań przedstawionymi na rys. 1.

Wnioski

Na podstawie przedstawionych wyżej wyników badań można stwierdzić, że przed procesem przetwórstwa PLA powinien być suszony. Obecność wilgoci w polimerze prowadzi do wzrostu wartości MFR, co może świadczyć o degradacji tego polimeru. Ponadto w temperaturze suszenia PLA powyżej 85°C mogą zachodzić zmiany strukturalne związane z krystalizacją polimeru. Obecność w makrocząsteczkach PLA merów o odmiennej chiralności prowadzi do obniżenia jego stopnia krystaliczności, co może zwiększać podatność tego polimeru na częściową degradację. W celu zapobiegnięcia lub ograniczenia procesu degradacji PLA, korzystnie jest go suszyć w czasie co najmniej 4 godzin i w temperaturze 75°C.

LITERATURA

- [1] D. Garlotta: J. Polym. Environ., **2**, (2001).
- [2] O. Martin, L. Averous: Polymer, **42**, (2001).
- [3] Pat. USA, 2 668 162 (1954).
- [4] J. Gołębiwski, E. Gibas, R. Malinowski: Polimery, **53**, nr 11/12 (2008).
- [5] <http://www.european-bioplastics.org>
- [6] A. Duda, S. Penczek: Polimery **48**, nr 1 (2003).
- [7] A. Duda: Przemysł Chemiczny, **82**, nr 8/9 (2003).
- [8] K. Pepliński: Plastics Review, **67**, nr 3 (2007).
- [9] A. Gałęski, E. Piórkowska, M. Pluta, Z. Kuliński, R. Masirek: Polimery, **50**, nr 7/8 (2005).
- [10] T. Sterzyński: Polimery, **45**, nr 11/12 (2000).
- [11] X. Yuan, A. T. Mak, K. W. Kwok, B. K. O. Yung, K. Yao: J. Appl. Polym. Scie. **81**, (2001).
- [12] E. Mauro, N. Lopez-Rodriguez, J. R. Sarasua: Macromolecules, **39**, (2006).
- [13] N. Ninomiya, K. Kato, A. Fujimori, T. Masuko: Polymer, **48**, (2007).
- [14] J. R. Sarasua, R. E. Prud'home, M. Wisniewski, A. Le Borgne, N. Spassky: Macromolecules, **31**, (1998).